

Bc. Daniela Králová, Vliv migrace na věkovou strukturu obyvatelstva města Mladá Boleslav ve 2. polovině 19. století.

Posudek oponenta

Problematika migrací je téma, kterému je v historicko-demografickém výzkumu věnována stálá pozornost. Studium mobility obyvatelstva je však značně náročné, protože k němu neexistují přímé prameny. Nahrazují se obvykle jinými typy pramenů, z nichž lze na intenzitu migrací pouze usuzovat. Jedním z nich jsou sňatkové matriky, z nichž je možné studium tzv. sňatkové mobility, tedy zjišťování geografického původu snoubenců. Předložená práce Daniely Králové patří ke studiím tohoto typu a rozšiřuje tak poznatky o migracích obyvatelstva v českých zemích v závěru 19. století, v době, kdy se mobilita obyvatelstva nebývale zvýšila.

Předložená diplomová práce má rozsah 97 stran a 16 stran tabulkových a grafických příloh. Obsahuje všechny požadované náležitosti a její grafická úprava odpovídá zvyklostem Geografické sekce PřF. Také struktura práce je standardní. Autorka po stručném úvodu, v němž zmiňuje hlavní rysy ekonomického a společenského vývoje ve druhé polovině 19. století, uvádí cíle práce, v jednotlivých kapitolách rozvádí teoreticko-metodologická východiska práce, dále použítá data a metody jejich zpracování. V samostatné kapitole představuje město Mladou Boleslav v širším historickém kontextu se zvláštním zřetelem k závěru 19. století. Výsledky vlastní práce diplomantky jsou náplní čtyř analytických kapitol, zaměřených na rozbor demografických charakteristik snoubenců, jejich socioekonomickou skladbu a skladbu podle náboženství a teritoriálního původu a rozbor sezónnosti sňatečnosti. Po závěrečném shrnutí je zařazen seznam literatury a přílohy.

Diplomantka zpracovala data o snoubencích, kteří uzavřeli sňatek ve městě Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, se zvláštním zřetelem k jejich geografickému původu. Za tím účelem excerpovala data ze souboru matričních knih se záznamy o sňatecích, jak byly pořizeny institucemi, pod jejichž pravomoc uzavírání manželství spadalo: což byly církevní instituce jednotlivých vyznání a státní správa (okresní hejtmanství, u kterého byly vedeny občanské matriky). Zpracovala 2607 záznamů, které pořídila jmenovitou excerpcí. Tady musela odvést značný objem časově náročné práce; i když jsou dnes matriční knihy dostupné v digitální podobě, k tomu, aby s nimi mohla dále pracovat, bylo nutné záznamy přepsat do tabulkového procesoru.

Daniela Králová použila k analýze standardní demografické metody; analýzu ale musela omezit jen na výpočet ukazatelů věku snoubenců ze strukturálních dat a na rozbor skladby snoubenců dle dostupných charakteristik, tj. jejich rodinného stavu, náboženského vyznání a sociálního postavení. Zvláštní pozornost věnovala regionálnímu původu snoubenců. Údaje o snoubencích zpracovala jednak za celé město Mladou Boleslav (v územním vymezení konce 19. století) jednak za jednotlivé osady (Staré Město, Nové Město, Podolec a Pták). Pokusila se zjistit i případné rozdíly mezi obyvatelstvem jednotlivých osad, které měly zřejmě odlišnou sociální skladbu obyvatelstva, jež vyplývala z odlišného charakteru zástavby a umístění odlišných druhů výroby. K dokreslení situace vhodně doplnila i informace o výstavbě železničních tratí, které ve 2. polovině 19. století do Mladé Boleslavi vedly a mohly tak přispět ke snazší dostupnosti města. Výsledky prezentuje jednak v tabulkách, jednak v grafech. Pro zobrazení věku snoubenců použila věkových pyramid, pro regionální původ snoubenců kartogramy (data přepočítala podle současných okresů). Obojí je graficky pěkně provedeno. Pro rozbor sociální struktury vhodně použila klasifikace A. Pokludové, která ji navrhla pro výzkum sňatečnosti v Opavě.

Autorka sestavila řadu tabulek, a to nejen za celé město Mladou Boleslav, ale i za jednotlivé části, tak se jí podařilo prokázat odlišné sociální složení jednotlivých městských částí, které se dále prohlubovalo imigrací, a také to, že snoubenci, kteří nepocházeli z Mladé Boleslavi, byli v průměru starší než snoubenci pocházející z tohoto města. Doložila i vysoký podíl nově příchozích, z čehož lze usuzovat na to, že věková skladba města byla imigracemi významně ovlivněna.

Autorka k získání dat a jejich následnému zpracování vynaložila značné úsilí, výsledná zjištění jsou průkazná a rozšiřují poznatky o charakteru sňatečnosti v Čechách v závěru 19. století. Je proto škoda, že v práci zůstaly nepřesnosti, kvůli nimž je výsledný dojem z práce poněkud rozpačitý. Např.

vzorec výpočtu průměrného sňatkového věku na straně 21 je chybně (nepřičítá se 1 ale 0,5 roku); jsou-li takto opravdu data spočtena, pak jsou všechna o půl roku vyšší. Nerozumím zmínce o tom, že počítala přesný věk při sňatku (s. 34). V textu se píše o vlivu pásové výroby na rozvoj ekonomiky (str. 19, 92); domnívám se, že před rokem 1900 se tento způsob organizace práce v českých zemích ještě neprosazoval. V komentáři k vývoji počtu sňatků (ten je zachycen pouze graficky) na straně 32 autorka nebere v potaz data v tabulce 2 na straně 31 a zdůvodňuje vzestup počtu sňatků příznivějšími životními podmínkami obyvatelstva po roce 1880; na straně 31 ale správně píše, že hrubá míra sňatečnosti trvale klesala (počty sňatků rostly díky růstu počtu obyvatel města). Pokles hrubé míry mohl tudíž souviset i s tím, že podíl osob ve sňatkuschném věku se díky značnému počtu přistěhovalých spíše dospělých osob snižoval.

Autorka používá jako synonyma pojmů snoubenec a svatebčan, což dle mého soudu není správně, v textu zůstaly neopravené překlepy (např. na straně 53 chybně uvádí sčítání v roce 1879; má být 1869), píše o prusko-francouzské válce místo prusko-rakouské (str. 25, 66). V rozboru skladby snoubenců podle náboženského vyznání postrádám kombinační tabulku náboženského vyznání ženicha a nevěsty. Civilní matriky sloužily pro záznamy o sňatcích osob, jejichž církev nebyla na území státu organizačně zastoupena, nikoli že by ji stát neuznával. Na straně 78 je nepřesně pochopen pojem cizinec ve sčítání 1857, kdy byla osoba cizí ta osoba, která neměla domovské právo v dané obci, nikoli že by byla z ciziny ve smyslu současném; z toho důvodu jsou tato tvrzení chybná a celý odstavec je poněkud zmatený.

V textu je několik odkazů na zdroje, které nejsou uvedeny v seznamu literatury (např. na straně 22 odkaz na práci Myšáková, Tesárková 2010, na straně 32 Beránek et al. 1960), chybně je uvedeno příjmení Massima Livi Bacci pouze jako Bacci; v seznamu literatury je uvedena položka Dějiny obyvatelstva českých zemí, v textu jsou ale odkazy na autory této publikace. V seznamu literatury i v textu postrádám odkaz na studii S. Duškové o vývoji obyvatelstva v Ústí nad Labem v 19. století, kde je migracím také věnována značná pozornost.

Pokud jde o formální stránku textu, zarazilo mne, že autorka píše názvy mladoboleslavských městských částí s velkým písmenem jen u prvního slova, měla psát Nové Město a Staré Město. Ne vždy jsou názvy tabulek či obrázků adekvátní obsahu (např. obr. 8 na str. 48 neobsahuje věkovou strukturu vdovců a vdov, ale ovdovělých snoubenců; u všech věkových pyramid je na ose x uveden Počet obyvatel, vždy jde ale pouze o počet snoubenců).

Uvedené výtky sice naznačují, že předložená práce není prosta nedostatků, nároky kladené na diplomové práce s historické demografie však dle mého názoru splňuje. Práci Bc. Daniely Králové, „Vliv migrace na věkovou strukturu obyvatelstva města Mladá Boleslav ve 2. polovině 19. století“ doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 17. srpna 2017

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.